

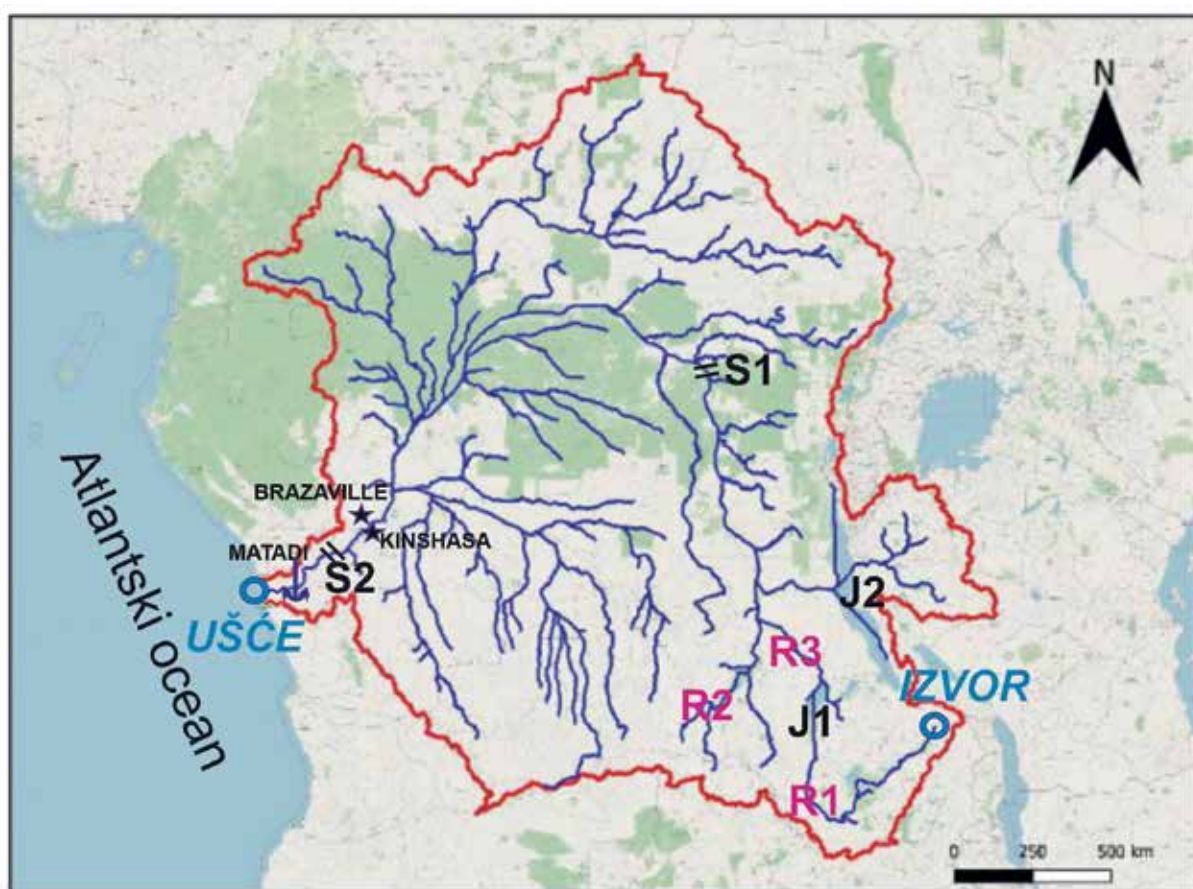
HIDROLOGIJA I VODNI RESURSI RIJEKE KONGO (ZAÏRE)

dr. sc. Ognjen Bonacci prof. emerit., dr. sc. Tanja Roje-Bonacci prof. emerit.

1. UVOD

Rijeka Kongo (Zaire) druga je rijeka po površini sliva i količini voda na planetu. Sliv se prostire između 9° N, 12° E i $13,3^{\circ}$ S, 34° E (Tshimanga 2012.). Nalazi se u središnjem dijelu afričkog kontinenta, u regiji poznatoj kao zapadna ekvatorijalna Afrika. Prema Alsdorf i sur. (2016.) ima površinu sliva od $3.687.000 \text{ km}^2$, dok Laraque i sur. (2020.) navode površinu sliva Konga od $3.730.740 \text{ km}^2$. U literaturi je moguće naići na brojne druge vrijednosti površine sliva rijeke Kongo koje se uglavnom

kreću između $3,6 \times 10^6 \text{ km}^2$ i $4,1 \times 10^6 \text{ km}^2$ (npr. Kazadi i Kaoru 1996.; Crowley i sur. 2006.). Zavisno o tome koja je površina stvarno točna, sliv pokriva između 11,8 % i 13,5 % površine Afrike. Duljina toka procijenjena je na oko 4700 km, te je Kongo po tom parametru deseta rijeka na Zemlji, a druga u Africi. Razlike u površini i duljini objavljene u brojnim relevantnim znanstvenim časopisima moguće je objasniti činjenicom da je bez obzira na sve dostupne tehnologije mjerenja vrlo teško pouzdano definirati vododijelnicu pa prema tome i

Slika 1: Karta sliva Konga s ucrtanim glavnim vodotocima i lokalitetima spomenutim u ovom članku (J1 - jezero Mweru; J2 - jezero Tanganjika; R1 – rijeka Chambeshi; R2 – rijeka Lualaba; R3 – rijeka Luvua; S1 – Stanlyjevi slapovi; S2 – Livingstonovi slapovi) (prilagođeno prema Karam i sur. 2023.)

površinu sliva, ali i duljinu ove doista goleme rijeke. Najvećim dijelom (ali ne u cijelosti) razlike između veličina površine sliva određene od raznih autora mogu se pripisati uključivanju jezera Tanganjika i njegovog slivnog područja (Alsdorf i sur. 2016.) u cjeloviti sliv rijeke Kongo.

Već na samom početku treba naglasiti da je u mnogobrojnoj stručnoj literaturi i osobito na internetu moguće naići i na druge vrijednosti koje se manje ili više razlikuju od onih prethodno navedenih, kao i onih koje će biti navedene i korištene u daljnjem dijelu članka. U ovom su radu autori preuzimali podatke i rezultate objavljene u najnovijim člancima publiciranim u relevantnim znanstvenim časopisima, pretpostavljajući da se radi o najnovijim saznanjima. Međutim, mora se napomenuti da i među njima postoje brojne manje ili veće razlike. Zbog toga sve navedene podatke koji će biti izneseni u ovom radu treba tretirati kao procjene koje će biti vrlo vjerojatno korigirane budućim detaljnim mjerenjima i analizama.

Izvori Konga nalaze se u gorju i planinama Istočnoafričkog rasjeda, kao i jezera Tanganjika i jezera Mweru, iz kojeg istječe rijeka Lualaba. Gornji Kongo završava kod Stanleyjevih slapova, u obliku niza brzaca dugih 96 km. Naziv Kongo uobičajeno se koristi poslije spoja rijeka Luvua i Lualaba. Izvor rijeke Chambeshi u Zambiji općenito se uzima kao izvor Konga u skladu s praksom da se kao izvor koristi najduža pritoka. U relevantnoj literaturi moguće je naići i na nešto drukčiju informaciju vezanu uz lokaciju izvora Konga. Laraque i sur. (2020.) navode da se izvor nalazi u selu Musofi na jugu provincije Katanga (Demokratska Republika Kongo) na nadmorskoj visini od 1420 mnm. U sutjesci Mayumbeu formiraju se Livingston-ovi slapovi i brzaci koji predstavljaju veliku prepreku plovidbi jer im visinska razlika iznosi 274 m. Kod luke Matadi započinje od 5 km do 17 km široko estuarijsko ušće u Atlantski ocean. Prodor slane oceanske vode seže do 79 km uzvodno od ušća. Plovidbeni sustav uključuje 39 rijeka s oko 14.000 km plovnih putova. Na slici 2 se nalazi karta sliva s ucrtanom riječnom mrežom. Na njoj su označeni prethodno spomenuti geografski lokaliteti.

Iako Kongo predstavlja drugu rijeku po količini vode i površini sliva na Zemlji, ovaj je planetarno značajni vodotok bitno manje poznat, ne samo široj javnosti, nego i stručno-znanstvenoj zajednici, u usporedbi s drugim velikim planetarnim rijekama, a prije svega Amazonom (Bonacci i Roje-Bonacci 2023.) i Nilom (Bonacci i Roje-Bonacci 2022.). Najveća rijeka na zemlji je Amazona, čija površina sliva iznosi 6.915.000 km², a srednji godišnji protok je procijenjen na 219.000 m³/s. Kongo ima oko 1,85 puta manju površinu sliva i oko 5 puta manji srednji godišnji protok od Amazone.

O tome da vododijelnice sliva Konga još uvijek nisu pouzdano definirane svjedoči činjenici da u relevantnoj znanstvenoj literaturi postoje neslaganja o tome u kojim se državama nalaze mali rubni dijelovi njenog sliva. Sliv joj se nalazi na području sljedećih deset država: (1)

Gabon; (2) Kongo (*Congo-Brazzaville*); (3) Kamerun; (4) Demokratska Republika Kongo (*Congo-Kinshasa*); (5) Centralnoafrička Republika; (6) Tanzanija; (7) Ruanda; (8) Burundi; (9) Zambija; (10) Angola (<https://hydrohub.wmo.int/en/projects/Congo-HYCOS>). Tshimanga (2012.) u svom doktoratu navodi samo devet država, tj. ispušta Gabon. Kitambo i sur. (2022.) navode u svom radu istih devet država. Treba napomenuti da *Encyclopedia Britannica* (<https://www.britannica.com/place/Congo-Basin>) ne navodi da se sliv rijeke Kongo prostire u državama Gabon, Ruanda i Burundi. Verdoes (1997.) pak tvrdi da se i u Ugandi nalazi mali dio sliva Konga. Činjenica je da na brojnim, teško dostupnim i nedovoljno istraženim lokacijama još uvijek nisu pouzdano određene vododijelnice sliva Konga sa susjednim slivovima. Razlog ovih razlika vjerojatno treba tražiti i u činjenici ekstremne složenosti režima tečenja, ali i u tome što se radi o malim površinama koje ne prelaze 1 % ukupne površine sliva Konga.

Po rijeci Kongo ime su dobile dvije države. Državu Kongo (*Congo-Brazzaville*) je kolonizirala Francuska, a naziv je dobila po francuskom istraživaču Pierreu Sagorranu de Brazzai. Državu Demokratsku Republiku Kongo (*Congo-Kinshasa*) je kolonizirala Belgija. Godine 1971. Mobutu Sese Sekoa promijenio je ime države u Republiku Zair, koristeći alternativni domorodački naziv za rijeku Kongo. Nakon pada Mobutua, 1997. godine vraćeno je ime Demokratske Republike Kongo.

2. PRIRODNE KARAKTERISTIKE SLIVA

Nedostatak odgovarajućih podataka za potporu hidroloških predviđanja, udaljenost i ogromno prostranstvo sliva, složenost prirodnih procesa koji se u tako golemom prostoru zbivaju, kao i rast stanovništva i promjena korištenja zemljišta predstavljaju ozbiljna ograničenja za procjenu vodnih resursa i njihovo održivo upravljanje u slivu rijeke Kongo (Oliver 1991.). Becker i sur. (2018.) naglašavaju da u slivu rijeke Kongo, zbog nedostatka suvremenih promatranja *in situ*, postoji ograničeno razumijevanje velike varijabilnosti njegovih današnjih hidroloških komponenti i njihove veze s klimom i utjecajem antropogenih zahvata. Nedostaci mjerenja hidroloških, klimatoloških, ali i drugih podataka, kao i brojni prekidi u radu raznih klimatoloških i hidroloških postaja u slivu Konga onemogućavaju pouzdano razumijevanje hidroloških procesa u slivu. Posljedica toga je povećanje rizika vezanih uz donošenje odluka za planove korištenja njenih golemih vodnih resursa. Dodatnu nesigurnost unose neizvjesnost oko predviđanja buduće klime i promjena namjene zemljišta. Ogromne heterogenosti karakteristika sliva Konga vrlo je promjenjiva na različitim razinama prostora i vremena. Stoga ih je teško u potpunosti shvatiti bez guste i pouzdane mreže opažanja različitih parametara koja nažalost ne postoji. Povećana složenost i nedostatak odgovarajućih informacija rezultiraju povećanom neizvjesnošću u upravljanju vodnim resursima i s njima vezanim

procesima, a dijelom je posljedica i toga što se sliv nalazi u više država.

U slivu živi više od 1.200 vrsta riba, 400 vrsta sisavaca, 1.000 vrsta ptica i više od 10.000 vrsta vaskularnih biljaka. Osigurava oko 30 % afričkih resursa slatke vode. Oko 77 milijuna ljudi koji žive u slivu Konga oslanjaju se na njezine bogate prirodne resurse. Stanovništvo koje živi diljem sliva čini gotovo 150 različitih etničkih skupina.

Treba istaknuti da po hidroenergetskim potencijalima Kongo predstavlja prvu rijeku u svijetu (čini 10% svjetskih potencijala vodenih snaga). Do sada je u slivu rijeke Kongo izgrađena samo jedna velika hidroelektrana, na njenom pritoku Lualabi.

Alsdorf i sur. (2016.) iznose podatak da je prosječna godišnja količina oborina na slivu rijeke Kongo procijenjena na oko 1.900 mm. Laraque i sur (2020.) su na osnovi mjerenja u razdoblju 1903. - 2018. procijenili da prosječna godišnja količina oborina koje su pale na sliv iznosi 1.447 mm. Trend porasta ide u smjeru istok-zapad preko sliva, opadajući prema sjeveru i jugu do 1.100 mm/god. Povijesne studije zasnovane na mjerenjima rađenim lizimetrima, ispariteljima klase A i modelima sugeriraju da godišnja potencijalna evapotranspiracija varira u cijelom slivu u uskom rasponu od 1.100 do 1.200 mm/god.

Sliv Konga ima visok stupanj složenosti zbog širokog spektra različitih fiziografskih i klimatskih karakteristika. Glavni i središnji dio sliva ima niske padove terena, ali se glavina izvora javlja na području strmije topografije (Runge 2008.). Riječnu mrežu čine južni pritoci koji prvo otječu od juga prema sjeveru, a zatim prema zapadu i sjeverni tokovi koji teku od sjevera prema jugu i zatim na zapad. Tok Konga se u središnjem dijelu sliva formira dotokom vode iz četiri glavna gorja. Kišna sezona na sjeveru se podudara sa sušnom sezonom na jugu i obrnuto. U gornjem toku velike se vode javljaju od prosinca do početka svibnja. Malovodni period traje u srpnju i kolovozu. U srednjem dijelu toka velike se vode

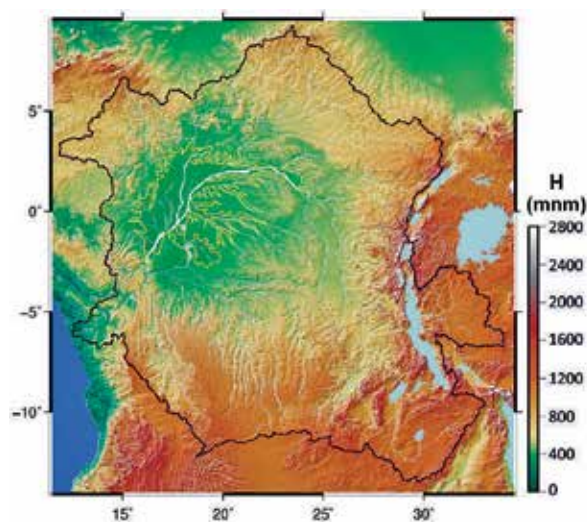
javljaju u dva navrata, u svibnju i studenom.

Brojni dokazi upućuju na to da korištenje zemljišta i klimatske promjene predstavljaju značajnu prijetnju kontroli, upravljanju i dostupnosti vodnim resursima u slivu Konga (Hoare 2007.). Sve češća, sve masovnija i nekontrolirana sječa šuma, rudarstvo, kao i anarhični razvoj naselja, utječu izravno i snažno na prirodne hidrološke karakteristike u slivu Konga. Ladel i sur. (2008.) su ukazali na smanjenje oko 18 % protoka rijeke Oubangui, jedne od glavnih pritoka Konga. Ovo smanjenje utjecalo je na navigaciju što rezultira povećanjem dana neekonomske plovidbe (broj dana kada je visina vode manja od 90 cm).

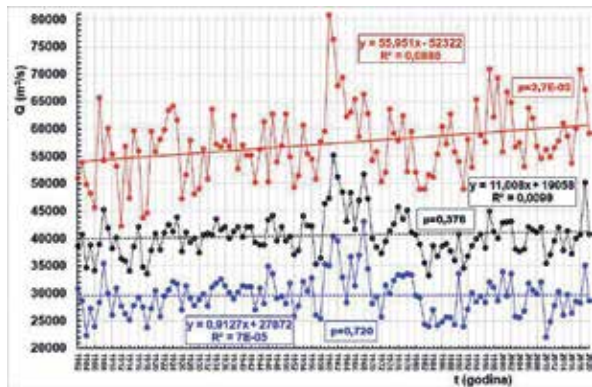
Cuvette Centrale je najveći kompleks tropskih tresetišta na svijetu, koji se u slivu rijeke Kongo prostire na površini od približno 145.500 km² (s 95-postotnim intervalom pouzdanosti površina se kreće u rasponu od 131.900 km² do 156.400 km²). Nalazi se na području država Kongo i Demokratske Republike Kongo (slika 2). Pohranjuje oko 30,6 petagrama (milijardi tona) ugljika, što je ekvivalent tri godina globalne emisije ugljičnog dioksida (Dargie i sur. 2017.). Unatoč svojoj veličini i važnosti kao globalno skladište ugljika, o ovom se planetarno bitnom području zna relativno malo s aspekata ekologije i njegove uloge u formiranju, razmjeru tokova stakleničkih plinova, njegove bioraznolikost i povijesti ljudskih djelatnosti (Betbeder i sur. 2013.). Budući da se radi o ogromnom ravničarskom terenu u kojem je moguće uskladištiti velike količine vode, ovaj močvarni prostor snažno utječe na uravnoteženje nizvodnog hidrološkog režima Konga.

3. ANALIZA NIZOVA GODIŠNJIH KARAKTERISTIČNIH PROTOKA NA VODOMJERNOJ POSTAJI KINSHASA-BRAZZAVILLE

Na vodomjernoj postaji Kinshasa-Brazzaville postoji najduži niz mjerenja i određivanja protoka na cijelom slivu Konga. Na slici 1 ucrtana je lokacija ove postaje koja ima sljedeće geografske koordinate: 04°16' 21,5" S; 15° 17' 37,2" E (Laraque i sur. 2020.). Na internetu se nalaze i nešto drukčije vrijednosti geografskih koordinata: 04°16' 47,3" S; 15° 18' 32,8" E (https://en.wikipedia.org/wiki/Congo_River). Širina korita na ovoj lokaciji iznosi 3264 m, prosječna dubina vode je 9 m, a maksimalna dubina vode 15,7 m. Iz tih podataka je uočljivo da se radi o ogromnom poprečnom presjeku u kojem precizno mjerenje protoka nije nimalo jednostavno ni pouzdano. To se posebno odnosi na razdoblje mjerenja prije nego su se pojavile nove tehnologije u hidrometriji, dakle prije tridesetak godina. Nadmorska visina postaje iznosi 277 mnm, a postaja se nalazi 498 km uzvodno od ušća u Atlantski ocean. Površina sliva do ove postaje iznosi 3.659.900 km² (Laraque i sur. 2020.). Kako je u istom radu navedeno da je površina sliva cijelog Konga 3.730.740 km² proizlazi da protoci određeni na ovoj postaji kontroliraju 98,1% sliva.

Slika 2: Topografija sliva Konga s ucrtanim granicama (linije žute boje) močvarnog područja Cuvette Centrale (Alsdorf i sur. 2016.)

Slika 3: Nizovi karakterističnih (minimalnih, srednjih i maksimalnih) protoka rijeke Kongo određenih na vodomjernoj postaji Kinshasa-Brazzaville u razdoblju 1902./03.-2020./2021.

Prosječni godišnji protok u razdoblju 1903. - 2018. određen je u iznosu od 40.500 m³/s, dok je specifični protok iznosio 11,07 l/s/km² (Laraque i sur. 2020.). U brojnim drugim objavljenim radovima analizirani su vremenski nizovi raznih duljina srednjih godišnjih protoka na ovoj ključnoj postaji rijeke Kongo (npr. N'kaya i sur. 2022.; Talling i sur. 2022.; Karam i sur. 2023.). Kako se radi o kraćim nizovima, ovdje neće biti navedene niti komentirane njihove vrijednosti

Budući da se raspolaze nizom karakterističnih godišnjih protoka od 1902. do 2021. (https://en.wikipedia.org/wiki/Congo_River) nastavno će ti podaci biti obrađeni te će se na osnovi njih pokušati donijeti određeni zaključci o ponašanju hidrološkog režima rijeke Kongo, prije svega na analiziranoj postaji Kinshasa-Brazzaville, dakle neposredno prije ušća u Atlantski ocean. Budući da ova postaja kontrolira više od 98% sliva Konga, zaključci do kojih se može doći analizom ovako dugih nizova relevantni su za razumijevanje hidrološkog procesa koji se odvija na cijelom slivu.

U tablici 1 unesene su vrijednosti minimalnih, prosječnih i maksimalnih karakterističnih godišnjih protoka određenih na vodomjernoj postaji Kinshasa-Brazzaville u razdoblju 1902./03. - 2019./20. Na slici 3 ucrtani su nizovi karakterističnih (minimalnih, srednjih i maksimalnih) godišnjih protoka određenih na

Tablica 1: Minimalne, prosječne i maksimalne vrijednosti karakterističnih godišnjih protoka određenih na vodomjernoj postaji Kinshasa-Brazzaville u razdoblju 1902./03. - 2020./21.

Q (m ³ /s)	niz min. god. Q	niz sred. god. Q	niz maks. god. Q
minimum	22.000	33.310	42.280
prosjeak	29.662	40.645	57.397
maksimum	43.170	55.240	80.830

Tablica 2 Matrica koeficijenata determinacije, R², između nizova karakterističnih (minimalnih, srednjih i maksimalnih) godišnjih protoka određenih na vodomjernoj postaji Kinshasa-Brazzaville u razdoblju 1902./03. - 2020./21.

R ²	minimum	srednji	maksimum
minimum	1	0,823	0,405
srednji		1	0,234
maksimum			1

vodomjernoj postaji Kinshasa-Brazzaville u razdoblju 1902./03. – 2020./21. Korištene su hidrološke godine koje uključuju razdoblje rujan - kolovoz. Na slici 4 su ucrtani pravci regresije kojima je moguće ustanoviti trend porasta ili opadanja analiziranih vremenskih nizova. Upisane su njihove jednadžbe definirane po teoriji najmanjih kvadrata, (y=ax+b), i koeficijenti determinacije, R². Treba uočiti da je minimalni godišnjih protok 1968. godine iznosio 43.170 m³/s te da je on bio veći od maksimalnog godišnjeg protoka koji je određen 1912. godine, koji je iznosio 42.280 m³/s. Već sama ova činjenica ukazuje na to da je hidrološki režim Konga na ovoj lokaciji vrlo ujednačen. U tablici 2 se nalaze vrijednosti koeficijenata determinacije, R², između nizova karakterističnih (minimalnih, srednjih i maksimalnih) godišnjih protoka određenih na vodomjernoj postaji Kinshasa-Brazzaville u razdoblju 1902./03. - 2020./21. Radi se o vrlo visokim vrijednostima, što dodatno potvrđuje prethodni zaključak o uravnoteženosti hidrološkog režima otjecanja na analiziranoj postaji.

Za potrebe dokazivanja statističke značajnosti trendova porasta ili opadanja analiziranih vremenskih nizova korišten je Mann-Kendall test (Mann 1945.; Kendall 1971.). Kao kriterij prihvaćanja hipoteze da se radi o statistički značajnom trendu koristila se vjerojatnost p<0,05. Izračunate su i na slici 4 upisane vjerojatnosti, p, određene primjenom Mann-Kendall testa (Husain Shourov i Mahmud 2019.). Uočava se da nizovi minimalnih i srednjih godišnjih protoka nemaju statistički značajan trend porasta, dok je kod niza maksimalnih godišnjih protoka trend porasta statistički značajan.

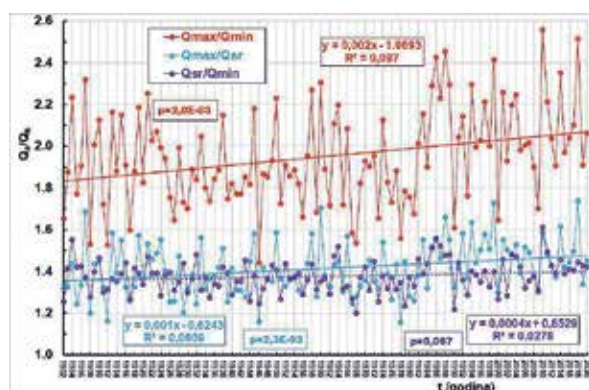
U nizu radova (Tshimanga i Hughes 2014.; Backer i sur. 2014.; Alsdorf i sur. 2016.; Becker i sur. 2018.; Karam i sur. 2023.) ukazano je da je protok rijeke Kongo kod Kinshasa-Brazzavillea doživio porast od oko 20% tijekom desetljeća 1960.–1970. u usporedbi s većinom drugih desetljeća. Primjenom metode RAPS (*Rescaled Adjusted Partial Sums*) (Bonacci 2007.) ustanovljeno je da unutar tri analizirana vremenska niza postoje različita podrazdoblja sa statistički značajno različitim varijancama i prosječnim vrijednostima protoka. U

Tablica 3 Matrica prosječnih vrijednosti srednjih godišnjih protoka u podrazdobljima određenim RAPS metodom na nizovima karakterističnih godišnjih protoka određenih na vodomjernoj postaji Kinshasa-Brazzaville s upisanim vjerojatnostima, p, F-testa i t-testa između susjednih podrazdoblja

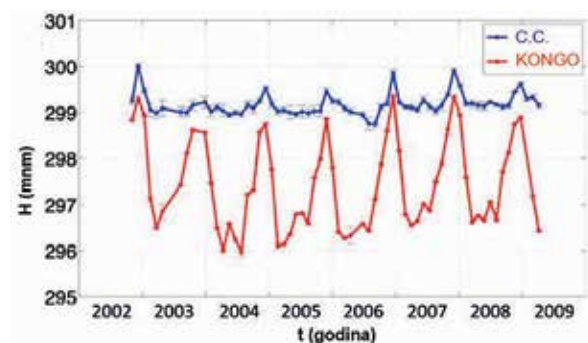
	podrazdoblje	Qpr (m3/s)	p (F-test)	p (t-test)
minimalni godišnji protok	1902./03.-1922./23.	27.837	0,243	0,011
	1923./24.-2020./21.	30.053		
srednje godišnji protok	1902./03.-1921./22.	38.203	0,064 7,5E-05 3,8E-03 0,160	1,0E-03 4,4E-06 8,5E-07 2,4E-03
	1922./23.-1958./59.	40.663		
	1959./60.-1980./81.	44.724		
	1982./83.-1996./97.	38.825		
	1997./98.-2020./21.	40.794		
maksimalni godišnji protok	1902./03.-1958./59.	55.046	0,300 0,091 0,436	5,5E-08 1,4E-06 7,0E-04
	1959./60.-1969./70.	66.615		
	1970./71.-1993./94.	55.288		
	1994./95.-2020./21.	60.481		

Crveno podebljanim brojevima označene su vjerojatnosti koje potvrđuju statistički značajne razlike na razini vjerojatnosti $p < 0,05$

tablici 3 upisane su prosječne vrijednosti srednjih godišnjih protoka u podrazdobljima određenim RAPS metodom na nizovima karakterističnih godišnjih protoka određenih na vodomjernoj postaji Kinshasa-Brazzaville s upisanim vjerojatnostima, p, F-testa i t-testa između susjednih podrazdoblja. Kao kriterij za usvajanje hipoteze da se analizirani parametri međusobno statistički značajno razlikuju korištena je vrijednost vjerojatnosti od $p < 0,05$. Kod niza minimalnih godišnjih protoka uočeno je postojanje sljedeća dva podrazdoblja sa statistički značajno različitim prosječnim vrijednostima protoka: (1) 1902./03.-1922./23.; (2) 1923./24.-2020./21. Kod niza srednjih godišnjih protoka uočeno je postojanje sljedećih pet podrazdoblja sa statistički značajno različitim prosječnim vrijednostima protoka: (1) 1902./03.-1921./22.; (2) 1922./23.-1958./59.; (3) 1959./60.-1980./81.; (4) 1982./83.-1996./97.; (5) 1997./98.-2020./21. Kod niza maksimalnih godišnjih protoka uočeno je postojanje sljedeća četiri podrazdoblja sa statistički značajno različitim prosječnim vrijednostima protoka: (1) 1902./03.-1958./59.; (2) 1959./60.-1969./70.; (3) 1970./71.-1993./94.; (4) 1994./95.-2020./21.

Slika 4: Nizovi odnosa između karakterističnih godišnjih protoka rijeke Kongo određenih na vodomjernoj postaji Kinshasa-Brazzaville u razdoblju 1902./03.-2020./2021. Crvenom bojom ucrtan je odnos Q_{max}/Q_{min} . Plavom bojom je ucrtan odnos Q_{max}/Q_{sr} . Ljubičastom bojom je ucrtan odnos Q_{sr}/Q_{min} .

Slika 5: Nizovi razina vode u rijeci Kongo (crvena boja) i u neposredno susjednom močvarnom području Cuvette Centrale - C.C. (17,54° E; 0,74° S) (modra boja) (Alsdorf i sur. 2016.; Laraque i sur. 2020.)

Na slici 4 ucrtani su nizovi odnosa između karakterističnih godišnjih protoka rijeke Kongo određenih na vodomjernoj postaji Kinshasa-Brazzaville u razdoblju 1902./03.-2020./2021. Crvenom bojom ucrtan je odnos Q_{max}/Q_{min} . Plavom bojom je ucrtan odnos Q_{max}/Q_{sr} . Ljubičastom bojom je ucrtan odnos Q_{sr}/Q_{min} . Na slici 4 su ucrtani pravci regresije kojima je moguće ustanoviti trend porasta ili opadanja analiziranih vremenskih nizova. Upisane su njihove jednadžbe definirane po teoriji najmanjih kvadrata, ($y=ax+b$), i koeficijenti determinacije, R^2 . Izračunate su i na slici 4 upisane vjerojatnost, p, određene primjenom Mann-Kendall testa (Husain Shourov i Mahmud 2019.). Uočava se da nizovi odnosa Q_{max}/Q_{min} (crvena boja) i Q_{max}/Q_{sr} (plava boja) imaju statistički značajan trend porasta, dok kod niza Q_{sr}/Q_{min} (ljubičasta boja) ne postoji statistički značajan trend porasta.

Prosječna vrijednost odnosa Q_{max}/Q_{min} u cijelom raspoloživom nizu od 119 godina iznosila je 1,95, dok se raspon kretao od minimalne vrijednosti 1,44 (1946.) do maksimalne vrijednosti 2,56 (2010.). Radi se o vrlo malim vrijednostima i uskom rasponu, što ukazuje na činjenicu da u uzvodnom dijelu sliva postoji golem prostor u kojem se akumuliraju velike količine vode tijekom vlažnog poplavnog razdoblja utječući na taj način na smanjivanje vrha vala velike vode u

nizvodnom dijelu rijeke Kongo na vodomjernoj postaji Kinshasa-Brazzaville. Radi se o utjecaju prostranog močvarnog područja *Cuvette Centrale* prikazanog na slici 2. Satelitska mjerenja vodostaja pokazuju da su razine vode u močvarnom području *Cuvette Centrale* (slika 2) između 0,5 m do 3,0 m više nadmorske visine od neposredno susjednih razina rijeke Kongo. Kao potvrda

ove pretpostavke na slici 5 su ucrtani nizovi razina vode u rijeci Kongo (crvena boja) i u neposredno susjednom močvarnom području *Cuvette Centrale* (17,54° E; 0,74° S) (modra boja) (Alsdorf i sur. 2016.; Laraque i sur. 2020.) opaženi u razdoblju od kraja 2002. do početka 2009. godine. ■

LITERATURA

Alsdorf, D.; Beighley, E.; Laraque, A.; Lee, H.; Tshimanga, R.; O'Loughlin, F.; Mahé, G.; Dinga, B.; Moukandi, G.; Spencer, R. G. M. (2016.): Opportunities for hydrologic research in the Congo Basin. *Reviews of Geophysics*, 54, <https://doi.org/10.1002/2016RG000517>.

Becker, M.; Santos da Silva, J.; Calmant, S.; Robinet, V.; Linguet, L.; Seyler, F. (2014.): Water level fluctuations in the Congo Basin derived from ENVISAT satellite altimetry. *Remote Sensing*, 6(10), 9340 – 9358. <https://doi.org/10.3390/rs6109340>.

Becker, M.; Papa, F.; Frappart, F.; Alsdorf, D.; Calmant, S.; Santos da Silva, J.; Prigent, C.; Seyler, F. (2018.): Satellite-based estimates of surface water dynamics in the Congo River Basin. *International Journal of Applied Earth Observation and Geoinformation*, 66, 196 – 209. <https://doi.org/10.1016/j.jag.2017.11.015>.

Betbeder, J.; Gond, V.; Frappart, F.; Baghdadi, N.; Briant, G.; Bartholome, E. (2013.): Mapping of central Africa forested wetlands using remote sensing. *IEEE Journal of Selected Topics in Applied Earth Observations and Remote Sensing*, 7(2), 531-542. <https://doi.org/10.1109/JSTARS.2013.2269733>.

Bonacci, O. (2007.): Analysis of long-term (1878-2004) mean annual discharges of the karst spring Fontaine de Vaucluse (France). *Acta Carsologica*, 36(1), 151-156. <https://doi.org/10.3986/ac.v36i1.217>.

Bonacci, O.; Roje-Bonacci, T. (2022.): Dileme vezane uz gradnju velikih brana: slučaj rijeke Nil. *Hrvatske vode*, 30(120), 135-145.

Bonacci, O.; Roje-Bonacci, T. (2023.): Specifičnosti hidrografije i hidrologije rijeke Amazone. *Hrvatske vode*, 31(126), 285-289.

Crowley, J. W.; Mitrovica, X. J.; Bailey, C. R.; Tamisiea, E. M.; Davis, L. J. (2006.): Land water storage within the Congo Basin inferred from GRACE satellite gravity data. *Geophysical Research Letters*, 33(L19402). <https://doi.org/10.1029/2006GL027070>.

Dargie, G.; Lewis, S.; Lawson, I.; Mitchard, E. T. A.; Page, S. E.; Bocko, Y. E.; Ifo, S. A. (2017.): Age, extent and carbon storage of the central Congo Basin peatland complex. *Nature*, 542(7639), 86-90. <https://doi.org/10.1038/nature21048>.

Hoare, A. L. (2007.): Clouds on the horizon: the Congo basin's forests and climate change. *The Rainforest Found.* London. (<http://www.rainforestfoundationuk.org>).

Husain Shourov, M. M.; Mahmud, I. (2019.): pyMannKendall: a python package for non-parametric

Mann Kendall family of trend tests. *Journal of Open-Source Software*, 4 (9), 1556. DOI:10.21105/joss.01556.

Karam, S.; Zango, B.-S.; Seidou, O.; Perera, D.; Nagabhatla, N.; Tshimanga, R.M. (2023.): Impacts of climate change on hydrological regimes in the Congo river basin. *Sustainability*, 15, 6066. <https://doi.org/10.3390/su15076066>.

Kazadi, S. N.; Kaoru, F. (1996.): Interannual and long-term climate variability over the Zaire River basin during the last thirty years. *Journal of Geophysical Research Atmospheres*, 101(D16), 21351–21360. <https://doi.org/10.1029/96JD01869>.

Kendall, M. G. (1975.): *Rank Correlation Methods*. 4th edition. Charles Griffin, London.

Kitambo, B.; Papa, F.; Paris, A.; Tshimanga, R. M.; Calmant, S.; Fleischmann, A. S.; Frappart, F.; Becker, M.; Tourian, M. J.; Prigent, C.; Andriambeloson, J. (2022.): A combined use of in situ and satellite-derived observations to characterize surface hydrology and its variability in the Congo River basin. *Hydrology and Earth System Sciences*, 26(7), 1857–1882. <https://doi.org/10.5194/hess-26-1857-2022>.

Ladel, J.; Nguinda, P.; Pandi, A.; Tanania, C. K.; Tondo, B.-L.; Sambo, G.; Tellro-Wai, N.; Buluku, E. A.; Hoepffner, M. (2008.): Integrated water resources management in the Congo Basin based on the development of Earth Observation monitoring systems in the framework of the AMESD Programme in Central Africa. *13th World Water Congress*, Montpellier, France, 1 - 4 Sept.

Laraque, A.; N'kaya, M.; Guy D. (2020.): Recent budget of hydroclimatology and hydrosedimentology of the Congo River in Central Africa. *Water*, 12(9): 2613. <https://doi.org/10.3390/w12092613>.

Mann, H.B. (1945.): Non-parametric test of randomness against trend. *Econometrica*, 13(3), 245-259.

N'kaya, G. D. M.; Laraque, A.; Paturel, J.-E.; Guzanga, G. G.; Mahé, G.; Raphael M. Tshimanga, R. M. (2022.): A new look at hydrology in the Congo Basin, based on the study of multi-decadal time series. *Congo Basin Hydrology, Climate, and Biogeochemistry: A Foundation for the Future* (ur. R. M. Tshimanga, G. D. M. N'kaya, D. Alsdorf), 121-143, American Geophysical Union, Washington. D. C. <https://doi.org/10.1002/9781119657002.ch8>

Oliver, J. E. (1991.): *The incomplete guide to the art of discovery*. Columbia University Press, New York.

Runge, J. (2007.): The Congo River, Central Africa. *Large Rivers: Geomorphology and Management* (ur. A. Gupta), 293 – 309, Wiley, U.K. <https://doi.org/10.1002/9781119657002.ch8>

org/10.1002/9780470723722.ch14.

Talling, P. J.; Baker, M. L.; Pope, E. L.; Ruffell, S. C.; Jacinto, R. S.; Heijnen, M. S.; Hage, S.; Simmons, S. M.; Hasenhündl, M.; Heerema, C. J.; McGhee, C.; Apprioual, R.; Ferrant, A.; Cartigny, M. J. B.; Parsons, D. R.; Clare, M. A.; Tshimanga, R. M.; Trigg, M. A.; Cula, C. A.; Faria, R.; Gaillot, A.; Bola, G.; Wallance, D.; Griffiths, A.; Nunny, R.; Urlaub, M.; Peirce, C.; Burnett, R.; Neasham, J.; Hilton, R. J. (2022): Longest sediment flows yet measured show how major rivers connect efficiently to deep sea. *Nature Communications*, 13, 4193. <https://doi.org/10.1038/s41467-022-31689-3>.

Tshimanga, M. R. (2012): Hydrological uncertainty analysis and scenario-based streamflow modelling for the Congo River Basin. Disertacija, Rhodes University,

Grahamstown, South Africa.

Tshimanga, R. M.; Hughes, D. A. (2014.): Basin-scale performance of a semidistributed rainfall-runoff model for hydrological predictions and water resources assessment of large rivers: The Congo River. *Water Resources Research*, 50(2), 1174–1188. <https://doi.org/10.1002/2013WR014310>.

Verdoes, A. (1997.): Congo Basin regional profile. *BOS NIEUWSLETTER* 16(3)(37): 5-12.

<https://www.britannica.com/place/Congo-Basin> (posjet 10. ožujka 2024.)

<https://hydrohub.wmo.int/en/projects/Congo-HYCOS> (posjet 10. ožujka 2024.)

https://en.wikipedia.org/wiki/Congo_River (posjet 10. ožujka 2024.)